

1-132

1862

Undertegnede, der har kendt Martin Feddersen fra han var Barn, kan bevidne, at han som tysk Soldat har deltaget i Verdenskrigen og i denne forfærdelige Krig mistede sit ene Ben. Hvad han i sin lille Bog fortæller om sine Oplevelser i Krigen, er fuldtud troværdigt.

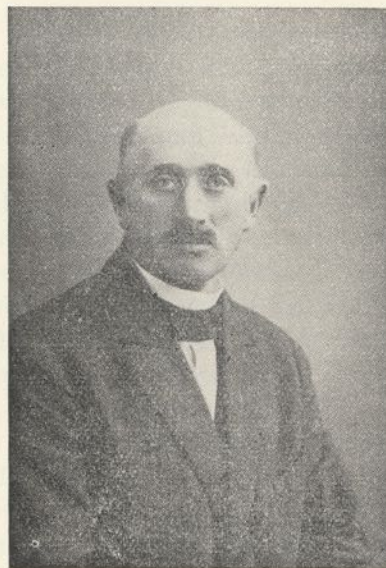
Gram, den 21. September 1933.

H. B. Poort,
Sognefoged.

STATSBIBLIOTEKET
AARHUS

Bevægelsekrigens Strabadser paa Vestfronten

Oplevet som sønderjysk Soldat
af

Martin Feddersen.

Græsted
Evald Jensens Bogtrykkeri
1933.

7. Oplag 12—14000.

Jeg blev indkaldt til Militærtjeneste den 17. Oktober 1912 ved 14. Infanteriregiment i Bromberg. Den 1. Nat sov vi i Flensborg Kaserne. Næste Morgen Kl. 8 afgik Transporten, som bestod af Holstenerne og Nordslesvigere. Dagen efter var vi i Bromberg, og jeg blev indrulleret i det 8. Compagni.

Jeg fik en meget streng Korporal. Et Par Dage efter Ankomsten stod vi en Morgen ikke op, straks der blev kaldt Kl. 4½; men det kan nok være, vi blev rørt. Mindst 10 Gange maatte vi klæde os af og paa og hver Gang i Seng. Derimod var Løjtnanten flink. Han sagde, da Uddannelsen var forbi, at han havde haft megen Glæde af 8. Compagni, og det kom vel af, at Slesvig-Holstererne var fra det nordlige Slesvig og havde et godt Sindelag. Han sagde, at han satte mere Pris paa et godt Sind end paa stram Tjeneste.

Vi blev ikke indsat mellem det ældre Mandskab. Det første Aar gik, og det gik rask, for en Rekrut har jo altid meget at bestille. Efter endt Manøvre det første Aar fik vi 14 Dages Arbejdsorlov, som jeg tilbragte paa et stort Gods. Det andet Aar bestod vort Arbejde mest af at gaa paa Vagt og Arbejdstjeneste, ellers havde vi det ret godt, men Glæden var dog stor over, at det lakkede mod Enden.

I August havde vi Manøvrerne, og saa kom Hjem-

sendelsen i September. Men det skulde gaa ganske anderledes. Som et Lyn fra en klar Himmel kom Mordet i Serbien i Juli Maaned, og vi talte indbyrdes om, at det godt kunde se ud til, at vi kunde faa Krig.

Saa blev jeg Mandag d. 26. Juli sammen med 10 andre Kammerater kommanderet til Torn for at sætte Skiver op til de store Compagniskydninger. Men Føreren vidste ikke rigtig, om vi skulde tage af Sted eller ikke, for Luften var jo ladet med Electricitet. Men Kl. 12 kom saa den Befaling, at vi skulde tage af Sted. Efter 2 Timers Kørsel naaede vi Torn, der jo som bekendt er en Fæstning. Vi blev indkvarteret i et af Forterne, der hedder »Store Kurfürste«.

Feltbanen kom, og vi fik alle Skiverne læsset paa og begav os ud paa den store Plads. Om Tirsdagen var vi færdige, og alt fungerede, bare vi trak i Snorene. Da vi skulde begynde Dagens Gerning, blev vi opmærksomme paa, at de Tropper, som var sendt længere øst paa til Brigademanøvrerne, kom tilbage. Føreren sagde: »Vi blev tilbagekaldt i Gaar Aftes og har kørt hele Natten«. Samtalen mellem os blev nu, om vi maaske ogsaa skulde tilbage; men der skete ikke noget, og vi maatte af Sted ud paa Pladsen og besætte vore Poster.

2 Compagnier af 14. Regiment kom til Skydning, og da Kuglerne begyndte at suse over Hovedet paa os, sagde jeg til min Sidekammerat: »Det var ikke godt, det en Gang skulde komme saa vidt i Virkeligheden, for saa vilde intet Menneske komme levende frem«. Ved Middagstid blev vi imidlertid færdige og kom tilbage til Fortet og fik noget at spise, bagefter fik vi

2 Timers Hvile, som vi rigtig skulde nyde efter alle Strabadserne fra Formiddagen; men det skulde blive ganske anderledes.

En Løjtnant kom gallopperende ned mod Fortet og raabte af fuld Kraft: »Sofort die Bromberger aus Torn«. Øjeblikkelig blev Kommandoen given »fertigmachchen an die Gevære«. Efter et Par Minutters Forløb var vi alle færdige til at tage til Banegaarden. Men da vi kom et Stykke frem, kom Officeren igen og sagde, at de Mænd, som var udkommanderet til at sætte Skiverne op, skulde ud og tage dem ned, og Feltbanen kom straks. Ved Aftenstid var vi færdige, og Rejsen gik ad Bromberg til. Paa Banegaarden mødte der os et sørgeligt Syn, et Tog løb ind med de første Flygtninge; de havde kun lige de nødvendige Ting med, og de var alle nervøse og modfaldne. Vi, som endnu ikke vidste noget, spurgte, hvad dette betød, og saa gik den frygtelige Sandhed op for os, at vore bange Anelser havde været rigtige, og at det nok aligevel maatte være galt fat. Og i Spænding gik det ad Bromberg til; men da vi midt om Natten naaede Kasernen, laa alt i den dybeste Søvn, og næste Morgen gik vi paany til vor daglige Gerning, alt syntes kun at være blind Allarm; men en Feldvebel gav Befaling til, at alle, som havde Penge eller Pakker liggende, skulde gaa op og hente dem. Og saa fulgte det Slag i Slag. En anden kom og raabte, at 1. Korporalskab straks skulde op paa Kammeret og hente Krigsuniformer. Det gik hurtigt at faa fat i Tøjet, for det havde vi faaet tilpasset og forsynet med Navn i Rekruttiden. — Da vi forsynede det med Navn,

sagde min Sidekammerat: »Hvem mon skal have dette Tøj paa, for os bliver det næppe«. Men her gik igen det gamle Ord i Opfyldelse, at Mennesker spaar, men Gud raader. Det varede heller ikke længe, saa stod hele Regimentet i Krigsuniform, og ingen maatte forlade Kasernen uden Tilladelse.

Lørdag Eftermiddag blev Krigen erklæret Kl. 5½; men Soldaterne fik ikke noget at vide. Tværtimod, da vi modtog Posten Kl. 7½—8, sagde Afdelingsfø-
ren: »I skal ikke tro, at det bliver til Krig; nej, endnu kan det blive til, hvad det skal være«. Midt om Natten blev vi vækket med de Ord: »alle raus«, og at der just ikke faldt blide Ord, kan vist alle tænke sig; men vi fik Løfte om, at vi skulde faa Lov at lægge os igen, og alle traadte an paa Gangen, og saa fik vi Sandheden at vide, for nu lød Ordene: »Befaling fra Hs. Maj. Kejseren, at Krigen er erklæret, og vi skal holde os parat«.

Allerede næste Morgen lignede Kasernen en Myretue, for de civile kom og skulde have deres Uniformer udleveret, og vi aktive skulde forsyne vore Pakker med Adresse, for der var mange, som havde faaet deres civile Tøj tilsendt i Anledning af den ventede Hjemsendelse, der var nær forestaaende, og det var med tungt Hjerte, vi saa det Ønske, vi saa længe havde næret, briste maaske for bestandig. Den Dag blev der sendt mangt et Brev fra Kasernen til de kære der hjemme.

Om Tirsdagen fik vore Bajonetter en Omgang paa Slibemaskinen, og vi fik udleveret 250 skarpe Patroner. Efter at Regimentskommandøren om Onsdagen

havde inspiceret, stod hele Regimentet færdig til Afrejse. Ved Midnatstid drog vi med Musikken i Spidsen gennem Kaserneporten, og med tungt Hjerte saa vi Hustruer tage Afsked med deres Mænd, for vi vidste jo godt, at alle kom vi ikke tilbage.

Da vi kørte, opdagede vi, at det gik mod Vest. Om Morgenen blev vi paa den første Holdeplads modtaget af Befolkningen, der uddelte Cigarer, Cigaretter, Brevpapir og Smørrebrød. Begejstringen var stor, og under Hurraraab for Fædrelandet gik Rejsen videre ud i det uvisse. Om Aftenen kom vi under store Hurraraab til Berlin, og videre gik det. Lørdag d. 7. August naaede vi Reiht i Rinlandet, hvor vi blev indkvarteret i flere Dage, og vi begyndte allerede at tro, at vi slet ikke kom med. Mærkværdig at Soldater saadan skulde holdes i det uvisse. Men flere og flere kom til, for hele Arméen skulde samles her. Saa gik Turen til Fods længere ind mod Aachen, den sidste By i Fædrelandet.

I Belgien.

I Belgien saa vi allerede Huse, ja hele Byer nedrevet, brændt og jævnet med Jorden. For kun nogle faa Dage siden havde de ligget saa fredelig og kønt.

Den første Nat slog vi Lejr paa aaben Mark med Tornystret under Hovedet og Geværet i Armen, straks parat naar der blev slaaet Allarm. Nu begyndte vi hver Dag at marchere fra Morgen til Aften uden særlig Indblanding af det belgiske Militær eller den civile Befolkning. Tyskerne gjorde Befolkningen bekendt med, at naar de forholdt dem rolige, saa pas-

serede der dem intet, men i modsat Fald skød de Byerne i Brand.

Naar vi skulde til Byen for at gøre Indkøb, maatte vi al Tid være 2 Mand og bevæbnede med ladte Geværer. Marchturene blev strengere, jo længere vi kom frem, for vi skulde se, om vi kunde komme i Forbindelse med de forreste Tropper.

Vort Maal var Frankrig, og vor Vej gik gennem Belgiens smukke Hovedstad Brüssel, som stod fuldstændig urørt, da Befolkningen havde overgivet sig godvillig. Længere ind mod den franske Grænse sendte Belgierne os det første Kanonskud, det var d. 22. August; men Tyskerne sejrede.

Den sidste Aften kom vi i Kvarter dødrætte; men allerede efter faa Timers Forløb blev der gjort Alarm, og vi traadte an paa Gaden i en By hen imod Grænsen; men det var næsten uudholdelig allerede at skulde ud paa Marchtur igen, og de fleste smed sig ned paa Jorden. Saa kom Majoren ridende paa sin Hest og holdt en Tale til os. Han sagde, at i Dag maatte vi samle alle vore Kræfter, saa vi kunde komme frem. Hvad vi ikke allerede var trætte, det blev vi ved at høre denne Udtalelse. Vi syntes næsten, det var umuligt at gaa videre. Ved Middagstid naaede vi den franske Grænse, og her saa vi de første Fransk-mænd, som var taget til Fange. Vi raabte Hurra, der er vore »Kolleger«.

I Frankrig.

Der blev givet os en Times Ophold i Byen, og vi kunde ikke begribe, hvad Grunden var, for vi huske-

de endnu tydelig Majorens Udtalelse. Grunden skulde vi dog snart faa at vide, det var en Bro, som vi nødvendigvis skulde passere, der var sprængt. Pionerernes Baade kom frem, og vi blev sejlet over.

Saa gik Marchen fremad paany. By efter By kom vi igennem, og alle lignede de Ruinhobe og vidnede om Kamp og Ødelæggelse, og vi forstod, at nu var Freden nok snart forbi for os. Om Aftenen gjorde vi Holdt efter en yderst anstrengende Dag; men jeg selv og 10 andre kom ikke til Hvile, vi blev stillet paa Feltvagt ved en Landevej; der stod en forladt Jumbe, og da vi undersøgte den, fandt vi til vor Glæde nogle Flasker Vin, som vi styrkede os paa. Næste Morgen kunde vi melde: »Intet passeret paa Feltvagt«. Regimentet samlede sig, og vor Compagnifører holdt en lille Opmuntringstale til os, og han sagde bl. a., at de Strabadser, som I har betalt med Sved, har de forreste maattet betale med Blod.

Saa tog vi Retning efter den nærmeste By, og nu begyndte Kuglerne at suse i Luften. Min Sidekammerat sagde, at nu var det vist snart bedst at se at faa vor Vin drukket, for ellers kunde det gerne være, at vi ikke fik den, som sagt saa gjort. Pludselig kom der Befaling bag fra: »Infanteriet til Side. Artilleriet kørt frem«. Saa kom de kørende, alt hvad de 6 Heste kunde løbe, og snart susede Kuglerne gennem Luften fra begge Sider, og vi laa i en Grøft midt imellem; men vi skulde længere frem mod Byen, og der smed vi os ned i Kolonnerne.

Skydningen blev stærkere og stærkere, og det varede heller ikke længe, før der krævedes Ofre. Majoren fra 3.

Bataljon var en af de første, som faldt. Vor Fører, en Løjtnant, spurgte os, om vi var bange; men vi svarede alle nej. Kort efter fik han det ene Ben afskudt. Men her var ikke Tid til at tænke, og vi maatte fremad igen. Vi kom nu til at ligge ved Siden af en død Grenader. Det giver Eftertanke saadan at ligge Side om Side med de døde. Men videre frem skulde vi, der blev givet Befaling til Storm, og vi maatte adlyde. Vor Vej gik hen over døde og saarede, som laa paa vor Vej. Maskingeværernes forreste Heste blev skudt, og det standsede næsten hele vor Frem-march. Granaterne susede ned over os og slog ned i Tagene, saa Stenene røg os om Ørene. Da kom vor General ridende og sagde: »Børn, vær ikke bange, de gør os intet«. Vor Feldvæbel kom løbende og raabte: »8. Compagni frem«. Et Under var det, at vi kom ud af denne Kugleregn. Saa sværmede vi ud i Skytte-linien og aabnede Ilden; men da var Fransk-mændene i Færd med at trække sig tilbage.

Saa skulde vi videre paany, og videre kom vi, den næste By blev taget, og der fik vi mange Fransk-mænd til Fanger. Ved Middagstid samledes vi saa, og til vor Glæde konstateredes det, at ingen af vore menige var blevet der ude. Vor Compagnifører blev saaret, men kom igen. Efter et lille Hvil satte vi os atter i Bevægelse, og vor Vej førte nu gennem en Hulvej, hvor Fransk-mændene havde ligget i Dækning; men hvad vi der saa er det umuligt at beskrive paa Papir, blot saa meget, at Ligene laa i Hobevis af baade Venner og Fjender imellem hverandre.

Henimod Aften kom vi til en By, og vor Fører sag-

de, at denne By skulde vi ogsaa have indtaget, og vi skulde rette os efter hans Kommando, saa længe han endnu levede. Byen blev ogsaa taget; men da den allerede var rømmet, uden at vi vidste det, slap vi her med Skrækken. Vi blev indkvarteret bag ved et højt Gærde. Det var den første Dags haarde Kamp i Frankrig. Den næste Morgen fik vi fra General-kommandoen en lovende Anerkendelse for vor Tap-perhed.

Slaget ved Bellacourt.

Saa begyndte Marchen igen, og vi samledes inde i en stor Skov for at søge Dækning. Granaterne slog med vældige Brag ned i Træerne. Tankerne gaar ved saadanne Lejligheder altid tilbage, hvordan mon det nu vil gaa i Dag, mon vi i Aften er blandt de levendes Tal. Vi søgte saa til Udkanten af Skoven, og vi vidste, at nu vilde der snart blive givet Kommando til Angreb. Paa en Gang kom det: »Spring fremad«, og en Regn af Kugler og Granater suste os imøde.

Artilleriet havde lige kørt deres Kanoner op, og Hestene kom tilbage i rasende Fart, alt hvad de kunde strække. Saa styrtede den første Hest ved Vognen og blev slæbt et langt Stykke hen ad Jorden, før de opdagede, hvad der var sket og fik standset, saa blev den skaaret fri og blev liggende. Kusken, der var blevet slæbt med, rejste sig dog igen, og vi fortsatte Spring efter Spring fremad — mens vi forandrede vor Stilling, efter som Granaterne slog ned — mod Byen, som var fuldt besat af Fjenden. Da vi var ca. 400 Meter fra Byen, fik vi heftig Geværild, saa satte vore Maskingeværer ind med fuld Kraft for at faa

Fjenden til at rømme. Inden Stormen var vi næsten helt forvirrede, vi gik langs en dyb Grøft, og nede i den laa en Befalingsmand, og han raabte: »Gaar Fjenden tilbage? Gaar Fjenden tilbage?«

I en saadan Stund bliver Modet sat paa Prøve; men det gælder om at holde sammen. Enighed gør stærk. Fjenden trak sig tilbage, og ved Aftenstid stormede vi Byen. Det første var jo saa, hvor mange af vore Kammerater vi havde mistet, og det blev saa noteret. Vi undrede os over, at vi overhovedet var kommet levende derfra. Vi slog saa Bivouak bag ved Byen, og her maatte vi saa tilbringe Natten. Om Morgenen begyndte Marchen igen og fortsattes Dag efter Dag. Maalet var Paris, og om naar vi vilde naa den var et dagligt Samtaleemne.

Den 5. September ved Middagstid gjorde vi Holdt og kom i Kvarter i de omliggende Smaabyer ca. 75 km fra Paris. Det forekom os lidt mærkeligt, for vi kom ellers aldrig i Kvarter før Aften. Saa blev jeg enig med 2 af mine Kammerater om, at da vi nu havde Tid dertil, skulde vi have os et ordentligt Maaltid. Der løb en Del Kaniner omkring, og jeg fik fanget en mægtig stor en og slaet den ihjel. I det samme kom en Feldvebel med en Soldat og et Reb. Han skulde bindes til et Træ, det var Maaden at sidde i Arest paa i Felten; hvad han iøvrigt havde forbrudt, ved jeg ikke. Feldvebelen opdagede vort Røveri og tog os alle tre med samt vor Kanin med til Compagniføeren, der sagde: »Nu bliver det dog for galt, det er blevet oplæst hver Dag fra Generalkommandoen, at alt Røveri er forbudt; men det bliver jo længere jo værre,

nu skal det have en Ende, og dette bliver indberettet. Nu skal I først gøre Jer i Orden og trække ud paa en Straffevagt«. Og jeg optog saa Vagten som Nr. 1.

I Vagtstuen drøftede vi det skete og var naturligvis kede af, at vi gik Glip af den dejlige Boullion, der kunde være blevet af Kaninen; men den kunde vor Feldvebel jo ikke unde os. Indberetningen tog vi ikke saa højtidelig, den blev heller ikke til noget; der skulde snart blive andet at tænke paa, og i Krigstiden falder jo altid Disciplinen stærkt, man tager, hvad man ser, naar det er noget, man trænger til.

Søndag d. 6. Sept. om Natten blev der gjort Allarm. Vi skulde hurtigst mulig træde an, ellers fik vi ikke noget at vide; men da Marchen begyndte, opdagede vi selv, at vi var paa Tilbagetog. Det var meget varmt, og det gik uafbrudt i Ilmarch, og henimod Middag begyndte Soldaterne af Anstrengelse at falde om i Vejgrøfterne, de maatte efterlades, og vi saa dem ikke mere, de er senere faldet i Fangenskab. Flyvemaskinerne kredsede uafbrudt over vore Hoveder. Henimod Aften hørte vi heftig Kanontorden i det fjerne, og vi vidste, at nu vilde vi snart have naaet Maalet og komme i Kamp. Vi kom ogsaa i Stilling, og hvor udmattede vi end var, maatte vi i Gang med at grave Skyttegrave, saa vi kunde komme i Jorden.

Næste Morgen blev vi uafbrudt beskudt af Artilleri. En Feldvebel, min forhenværende Korporalskabsfører, var blevet gift i Juli Maaned, hans unge Hustru stod paa Kasernen sammen med os, hun græd, og han søgte at trøste hende og sagde: »Enhver Kugle træffer da heller ikke«; men den Dag traf Kuglen ham, han blev

saaret og døde kort efter. To Feldvebler kom for at se til ham; men da var det forbi, og vi talte om, hvor sørgeligt det maatte være for hans unge Hustru. Døde laa rundt omkring, og imellem Stillingerne laa saarede og rakte Hænderne i Vejret, somme Tider i flere Dage.

Vi laa her ca. 1 Uge under heftig Artilleriild Døgnet igennem. En Aften, da det var blevet mørkt, forlod vi Stillingen og traadte an; hvorhen vi skulde, var der ingen, der vidste; men Marchen fortsattes hele Natten, og Samtalen drejede sig om, hvor godt vi dog havde det i Fredens Tid, vi kunde knap kende hverandre, saadan havde Marchen med fuld Oppakning Dag efter Dag udmattet og forandret os. Hvis der blev gjort Holdt et Øjeblik, faldt vi om, hvor vi stod af Træthed og sov med det samme.

Paa Marchtur gennem en Skov om Natten skældte vi ud over Krigens Værk. Pludselig sagde en til os: »Børn, det glemmer I nok senere, naar I bliver gift«. Til vor Forskrækkelse opdagede vi, at det var Generalen. Vi fortsatte Marchen hele Natten og passerede flere Byer, hvor de dræbte endnu laa paa Gaden. I en By blev vort Compagni saa anvist Kvarter i en stor Gaard, og vi fik hurtig vor Seng opredt, det hele bestod af noget sammenskrabet Halm.

Omkring Midten af September naaede vi ved Aftenstid i øsende Regnvejr en temmelig stor By ved Navn Soison. Vi gik i Ler og Kalk til midt paa Benene, og Hestene, der skulde op ad de stejle Bakker, gik helt ned paa Knæene. Saa kom der Befaling: »2. Bataljon paa Forpost«.

Vi gik noget længere frem og blev opstillet bag Hegn og Grøfter udenfor Byen. Patrullier blev af og til udsendt. Det regnede og stormede ustandselig den hele Nat. Pludselig opdagede vi, at Kolonnetropperne var i Anmarch, og vi maatte over Hals og Hoved tilbage, mange efterladende deres Ejendele. Da vi naaede tilbage, havde Resten af Regimentet gravet Skyttegrave i det oplødte Ler og Kalk, og ved Synet af det glemte vi næsten, hvad vi selv havde døjet i Nattens Løb.

I Skyttegravene opholdt vi os saa Resten af Dagen. Om Aftenen blev jeg sammen med nogle andre Kammerater udkommanderet til Maskingeværerne, der havde haft store Tab, og disse maatte erstattes med Infanteri; men der havde vi det forholdsvis godt, for der blev ingen Angreb foretaget. Efter nogle Dages Forløb kom vi tilbage til vort Compagni igen, som i den Tid havde tabt ikke saa faa af vore Kammerater. Da jeg kom ned i Skyttegraven, laa der en død Kammerat, der var saaret om Eftermiddagen. Han var af mit Korporalskab, og jeg hjalp til at bære ham ud, det gyste i mig, da jeg mærkede, at han var stiv og kold.

Natten forløb rolig. Næste Morgen gik vor Compagnifører langs Graven og hilste paa os og spurgte, om der var paseret noget i Nattens Løb; men alt var jo gaaet rolig, og han gik saa tilbage til sin Bolig for Enden af Compagniet. Saa faldt der pludselig et Skud; men det var vi saa vant til at høre, saa der var ingen, der tænkte noget ved det. Lidt efter kom der Melding gennem Graven, at vor Fører var faldet, det

var det Skud, vi havde hørt; men det var saa taaget, at vi intet kunde se. En menig Mand maatte bede for ham, inden han lukkede sine Øjne. Det gav et Suk i os, da vi fik denne Meddelelse, for han havde været meget afholdt.

Nogle Dage efter fik vi ved Aftenstid Besked om, at vi skulde holde os rede, vi skulde afløses, og saa troede vi, at vi skulde i Hvile. Da vi havde faaet Aftensmad og Post, skulde Regimentet saa træde an og saa begyndte Marchen og fortsattes lige til om Morgen, der blev saa gjort Holdt, og vi fik Kaffe med Brød, og saa gik det igen fremad til Middag, hvor vi gjorde et Par Timers Holdt i en Landsby, og i den Tid forsynede vi os med Drikkevarer og Frugt fra Træerne. Saa kom der igen Befaling til at gøre os færdige, og vi traadte an for at fortsætte Marchen, hvor hen og hvor langt vidste ingen; men hen ad Eftermiddagen hørte vi Kanonerne drøne i det fjerne, og saa vidste vi Besked.

Henimod Aften begyndte de forreste at sværme ud i Skyttelinien, saa troede vi, at vi endnu inden Nattens Frembrud vilde komme i Kamp; men det blev dog ikke Tilfældet. Generalen red forbi med sin Stab. »Børn, nu kommer I snart til Ro,« sagde han. Han havde ved saadanne Lejligheder altid et venligt Ord til os, og det virker jo opmuntrende i Øjeblikket.

Lidt efter fik vort Compagni anvist et Par Huse, hvor den civile Befolkning endnu boede. Vi var nu ogsaa saa dødtrætte, at vi sank sammen, da der blev gjort Holdt. Saa spurgte Feldvebelen, hvor Manden med Lygten var; men den havde han tabt, og saa blev

han godt udskaeldt. Vi kunde ikke andet end æde store Portioner ved Feltkøkkenet, sagde Feldvebelen, og det var ingen særlig Ros værd.

Da Aftensmaden var indtaget, fik vor Deling et Træskur anvist paa aaben Mark. Det var forbudt at stille Gevær og Tornyster fra sig; men den Aften havde vi dog anbragt det hele i et Hjørne og lagt os til Ro; men pludselig kom Feldvebelen, og vi maatte op og træde an, da han saa, hvordan det stod til. Vi troede, vi skulde ud, men fik dog Lov at lægge os igen med Tornystret som Hovedpude og Geværet i Armen. Vi skulde ikke gøre os rede; men vi skulde være rede.

Næste Morgen købte vi Æg af den civile Befolkning, saa længe de havde nogle; men det var desværre ikke længe, saa var Lageret tomt. Paa en Gang sendte Franskmændene en Salve Granater ind blandt os, og vi fløj til alle Sider og nogle ned i Kælderne sammen med den civile Befolkning. De sagde saa til os, at det var da forfærdelig, som Tyskerne kunde skyde. Vi svarede, at det var ikke Tyskerne, det var Franskmændene selv. Der kunde vi selvfølgelig ikke blive, vi skulde ud at virke. Vi kom ud paa en aaben Mark, hvor døde Heste og Kreaturer laa spredt rundt omkring. Vi gik frem og tilbage, men omsider fandt vi dog en Stilling.

Vi samledes bag et Gærde og ventede paa Angreb. Paa en Gang kom der Besked, at 3. Deling skulde i Ilden, og der hørte jeg til. Vi stormede frem, mens Granaterne slog ned i Pløjemarken, saa Jorden fløj højt op i Luften. Jeg kom tilligemed en Kammerat

ind i 4. Compagni om Aftenen, og det var trist at se paa de døde rundt omkring og de brændende Byer; men det haardeste var dog at høre paa de saaredes Jammer, saa længe de var i Live. »Kammerater, Kammerater, Saniteter, Saniteter, Hjælp, Hjælp, Vand, Vand«, lød det uophørlig, og man kom uvilkaarlig til at tænke paa, naar man selv kom til at ligge i en saadan Jamren.

Jeg var saa sammen med min Kammerat ved 4. Compagni i Graven og fik Forplejning dér. Vi laa under Artilleriild fra begge Sider. En Dag var der Bud efter mig og flere andre, idet en Granat kom og faldt ned paa Kanten af Graven lige foran os; men til alt Held eksploderede den ikke. Samme Dag kom en Kammerat løbende hen i mod os, og saa satte Franskændene straks ind med at skyde, og vi raabte til ham, at han skulde skynde sig at lægge sig ned, da han forraadte vor Stilling; men han naaede kun Graven paa ca. 10 Meters Afstand, saa faldt han og blev liggende. Da det omsider blev roligt, gik vi hen for at se til ham, da var han død ramt af en Kugle.

Efter nogle Dages Forløb blev Compagniet tildelt Landeværnet, og saa skulde vi se at finde vort eget Compagni igen. Vi kom tilbage til den Landsby, hvor vi sidst havde været; men den var fuldstændig jævnet med Jorden. Ved Middagstid fandt vi vort Compagni og meldte os der. Vi havde været opgivet som savnede. Compagniet laa i Ro i Byen, og vi havde det forholdsvis godt, vi gjorde kun Vagt-tjeneste.

Den næste Dag blev jeg sammen med 14 Mand sat paa Feltvagt, der fik vi fat paa en Gris, som vi slagtede og spiste det bedste af. Vi laa her til den 2. Oktober.

Om Morgenen blev vi kaldt ud, vi havde da faaet Landeværnet til Hjælp og drog saa ud af Byen, det var saa taaget, at vi knap kunde se 100 Meter frem. En saaret Officer kom os i Møde, han var bleg som et Lig og blev støttet af 2 menige, og flere Gange mødte vi Baarer med saarede. Paa en Gang fik vi en Kugleregner lige imod os, og de ny Tropper, som var i Ilden for første Gang, farer ned i Vejgrøften. Det gamle Mandskab blev roligt paa Vejen. Vanen sløver Mennesket ogsaa for det. Saa begyndte vi gennem Taagen at skimte en By, og der blev givet Befaling til, at Byen, der hed Frisnires, skulde stormes. Vi kom ind i Byen, og der laa de døde langs Gaderne og i Husene. Jeg løb gennem et Hus, og i Bagdøren laa en død Kvinde midt i Døren. Jeg sprang over hende og ud i det fri, dér laa vi saa og kæmpede i Skyttelinien; men frem var det umuligt at komme, dertil var Overmagten alt for stor, saa kom der bag fra Befaling, at vi skulde trække os tilbage og rømme Stillingen. Paa Tilbagetoget laa de saarede og raabte efter os, at vi skulde tage dem med.

Da vi kom tilbage til Byen, blev Underofficererne vældig udskældt af Feldvebelen, han sagde, at alt det, de havde gjort, var ingen Ting værd, han kunde godt have besørget det alt sammen ganske alene. Han befalede os at træde an; men det vilde ikke rigtig gaa,

han sagde saa, at vi skulde træde an, som naar vi skulde have Brød, det syntes han da, vi plejede at forstaa. Saa blev vi delt i smaa Grupper og fik Ordre til at holde os skjult omkring i Byen Resten af Eftermiddagen for, saa snart Mørket faldt paa, at grave Skyttegrave uden for Byen. Nogle tog Døre og Porte med, som de saa forsøgte at afstive og overdække Skyttegravene med; men Franskmændene forstyrrede os stadig, det var klart Maaneskin, og saa snart vi lod os se, sendte de en Salve ned over os.

Midt under Gravningen kom der saa Meddelelse om, at i Morgen skal Angrebet fortsættes paa ny, saa snart vi har faaet Forstærkning, og saa var vi jo lige glade med Gravningen, vi foretrak saa at sove — det var jo efter Feldvebelens Udsagn det vi bedst kunde, sove, æde og modtage den »store« Lønning — vi udsatte Vagter med Afløsning og begyndte saa paa Soveriet med det samme.

Ved Daggry den 3. Oktober fik vi saa Ordre til at trække os tilbage saa hurtig som mulig og se at faa Byens Kældere opsøgt, kun en Mand af hver Gruppe blev tilbage tilligemed Officererne og Feldveberne for at holde Udkik med Fjenden. Vi fandt hurtig en Kælder og smed Vintønden, der var tom, ud paa Gaden, saa den rullede hen ad Stenbroen, en Dynge Halm blev opledt, og vi lagde os til at sove igen; men henimod Middag kom vor Compagnifører og Feldvebel og sagde, at nu maatte vi vel have faaet os godt udhvilet, og saa haabede han, at vi nu, hvis Angrebet begyndte, vilde vise os tapre og gøre vor Pligt, og vi svarede: »Ja, Hr. Oberløjtnant«.

Jeg gik saa op af Kælderen, forsynede min Feltflaske med Vand, og sammen med en Kammerat gik vi ind i en Hestestald og satte os paa en Hakkelsekasse, og vi talte en Stund sammen om, hvad der nu vilde ske, for de franske Granater fløj ind i Byen, saa Brostenene fløj til alle Sider. Jeg havde en underlig Anelse om, at der nu vilde ske noget, og det var særlig det, at vi vidste saa lang Tid forud, at Angrebet vilde komme, der virkede saa uhyggeligt. Som et Lyn kom Ordonansen og raabte, der bliver angrebet. Vi smed Tornystrene paa Ryggen og saa fremad gennem et Køkken, hvor en Kammerat var i Færd med at stoppe en Høne, som han vilde have med, i et Kogekar. Jeg sagde til ham: »Har du virkelig Appetit paa Høsekød i Dag?«

Vi sprang over Graven, som vi havde gravet om Natten, der stod Compagniføreren og saa i Kikkerten. Jeg kom til at løbe langs et Havegærde, og det varede ikke længe, før jeg var ude paa aaben Mark. Vi laa et Øjeblik i Linien og skød, saa lød Kommandoen: »Spring fremad«, og jeg støttede mig til mit Gevær og vilde til at løbe fremad; men i det samme aabnede Fjenden Ilden, og en Kugle ramte mig i Knæet, og jeg faldt straks til Jorden. Jeg fik mig væltet om paa Ryggen og begyndte at undersøge Saaret. Blodet strømmede ud, og jeg laa der hjælpeløs, og nu var det min Tur at raabe efter mine Kammerater. Der var ogsaa nogle bag en Sædstak, der havde hørt min Raaben, og de saarede, der kunde løbe, tyede der hen. En Underofficer kom til og forbandt mig og spurgte, om han maatte tage mit Gevær. Jeg sagde

naturligvis ja, for det havde jeg jo ikke mere Brug for, og saa fortsatte han fremad.

Granaterne slog ned omkring mig, og Geværkuglerne fløj over mit Hoved. Jeg blev ved at skribe, for der kunde da være Haab om Hjælp, jeg kunde ogsaa se, at de gerne vilde komme mig til Undsætning; men Kugleregnen var alt for stærk. Jeg blev forfærdelig tørstig, og til alt Held havde jeg Vand i min Feltflaske; men det var jo kun, hvad jeg drak ud paa en Gang. Jeg begyndte at fryse og blev meget mat. Jeg spændte saa min Kappe af og lagde over mig og stoppede Tornystret ind under Hovedet. Det blev nu helt sort for mine Øjne, og jeg mistede Bevidstheden.

Da det blev mørkt, og Ilden standsede, kom Kammeraterne og tog i mig, og jeg vaagnede op igen. Jeg sagde: »Kommer I nu og henter mig, Kammerater«. Saa vilde de tage og bære mig i Teltet; men det kunde jeg ikke taale, og de maatte saa se at faa fat i en Baare, og jeg blev baaret hen bag Stakken, hvor Støvelen, der var fyldt med Blod og Støv, blev skaaret af. Jeg blev ført hen til en stor Lade, hvor der var Samlingssted. Den var fuld af saarede, der skreg og jamrede forfærdelig. De vilde alle have Vand; men dem, der havde Skudskaar i Maven, maatte intet faa at drikke.

Paa Lasarettet.

Da vi havde ligget der et Stykke Tid, kom Sanitetsvognene, og Lægen aabnede Døren og saa ind til os og spurgte, hvor mange vi var. Det var som med en Stemme, at alle raabte: »Lad mig komme med. Lad

mig komme med«. Lægen sagde: »Vær kun rolige, I kommer alle med«. Jeg skulde først bringes ud paa Vognen, men sagde: »Lad mig kun ligge, jeg ligger godt«. Det var Bevidstløsheden, der paany begyndte at komme igen; men jeg kom alligevel ud paa Vognen, mens jeg jamrede mig; men Sanitetsvæsenet sagde, at jeg ikke maatte være for ømskindet, for paa Feltlasarettet fik jeg meget værre Ting at se. Da Laden saa var tom, og alle var anbragt, satte Kolonnen sig saa i Bevægelse, og vi naaede under megen Jammer og store Smerter Feltlasarettet i Kandor i en stor Kirke, der laa fuld af saarede til begge Sider; de laa i Halm pakket sammen som Sild i en Kasse. Jeg laa paa Baaren og betragtede Lægerne, der i deres hvide Kitler gik og forbandt de ankomne.

Tankerne gik, hvordan mon det nu vil gaa? Inden jeg anede noget, kom en ung Læge hen og tog fat i Benet, der under Transporten havde trukket sig sammen, og vilde rette det ud. Havde jeg ikke før haft Smerter, fik jeg nu, og jeg begyndte at hyle af fuld Kraft. Saa skældte han mig ud og sagde: »Hvorfor er De da kommen her hen«; men en anden sagde: »Holdt, saadan maa man ikke bære sig ad«. Saa overtog han Behandlingen og hentede en Flaske og hældte noget af Indholdet i Saaret, der var paa Størrelse med en tysk 5-Mark og havde ramt lige i Knæet og spurgte, om vi saa skulde prøve at faa det trukket ud, saa det blev lige. Han tog saa fat, og jeg hjalp til, og ganske langsomt blev Benet nu rettet lige ud.

Han sagde til sin Kollega: »Dette Ben bliver ikke godt mere«. Benet blev lagt i Skinner, og han sagde

Isaa, at nu kunde jeg blive lagret. Saa blev jeg baaret op til Altret i Halmen.

Lidt efter kom en Mand i Officersuniform op til mig og spurgte, om jeg var Lutheraner. Jeg svarede ja og var fra 14. Infanteriregiment. Han sagde »Kender De mig ikke?« Og jeg svarede nej, saa sagde han: »Kender De da ikke Deres Farer?« Da jeg saa nærmere til, kunde jeg ogsaa nok genkende ham. Saa bad han for mig, og næste Morgen kom han igen og saa til mig.

Lægerne var endnu stærkt i Gang med Forbindingen. Op ad Dagen fik vi Kaffe og et Stykke Brød. Ved Middagstid holdt Sanitetslastautomobilet, der skulde føre os til Krigslasarettet — Lageret i Kirken skulde være udtømt til Aften, saa der var Plads til de nyankomne — udenfor Kirken, og vi blev baaret ud og læsset i Bilen.

Bilerne satte sig i Bevægelse, og under ustandselig Jamren: »Chauffør, kørs langsomt, kørs langsomt« naaede vi efter lang Venten Krigslasarettet Nyon. Vi maatte holde flere Steder, før vi kom til et Lasaret, der havde Plads. To franske Soldater, der var taget til Fange, skulde bære os op.

I hele Lasarettet laa 750 Mand, og vi kom op paa en stor Sal og blev lagt i Seng, saa sorte som vi var, vi havde jo ligget i Skyttegrav den sidste Uge. Der var en uafbrudt Jamren og Skrigen. Ved Siden af mig laa en Feldvebel, som jeg kendte fra 7. Compagni. Han havde faaet et Lungeskud, han led frygteligt og vidste ikke selv, hvad han vilde, snart vilde han op at sidde paa en Stol og saa tilbage i Seng igen.

Lægen sagde, at han burde forholde sig rolig og som Befalingsmand give Mandskabet et godt Eksempel.

Det var uhyggeligt at ligge dér og høre Kanonerne Drønen i det fjerne. En fransk Søster gik stadig med en Mælkekande og gav os Mælk at drikke. Da der var gaaet et Par Dage, skulde vi have os vadsket. En Skaal med Vand og en Klud blev bragt hen til os; men jeg kunde ikke komme af Sted med det; lige i det samme kom en Hjælpesøster gaaende, standsede og saa paa mig. »De kan nok ikke, kan jeg se«. »Nej,« sagde jeg. Mens vi var i Færd med Vadskan, talte vi sammen, og saa kunde hun høre, hvad Egn jeg var fra, og vi begyndte saa at tale Dansk; hun var nemlig fra Kastrup i Gram Sogn ligesom jeg, hun hed Mathilde. Man følte sig ligesom ved Hjemmet, der dog var saa fjernt, ved et saadant Møde.

Stadig blev der spurgt af os alle: »Kommer jeg til Tyskland?«

Den 8. Oktober ved Middagstid kom Lægen ind til os og sagde, at de af os, der kunde, maatte staa op og gaa ned til Banegaarden. Toget gik Kl. 1 til Tyskland. Der blev rigtignok Røre; alle, der paa nogen Maade kunde, forsøgte støttende sig til hverandre, at naa hen til Banegaarden. Saa kom Lægen sammen med Frk. Mathilde hen til mig og spurgte, hvordan jeg havde det. Jeg svarede, at jeg gerne vilde forbindes og saa ogsaa til Tyskland. Saa blev jeg forbundet; men det gjorde meget ondt. Lægen sagde ellers, at det saa meget godt ud.

Da vi var forbundet, fik vi en Seddel bundet om Halsen; der stod nogle Bogstaver paa den; men hvad

de betød, var der ingen af os, der vidste. Jeg fik en Overfrakke paa og blev baaret ud. Til Afsked sagde Frk. Mathilde, at jeg skulde hilse dem i Nordslesvig, naar jeg kom hjem, og Bilen kørte hurtigt gennem Gaden ned til det lange Tog, der skulde føre os tilbage til Tyskland, som vi saa tit havde talt om.

Toget bestod af Godsvogne med noget Halm, som vi blev lagt ind i. Da Toget satte sig i Bevægelse, var det, som faldt der en Sten fra vort Hjerte ved Tanken om, at det nu gik fra Fronten og imod Hjemmet; men vi var jo ikke helbredet endnu, og Krigen var jo heller ikke til Ende. Toget kørte kun langsomt, og om Natten holdt vi mest stille, vi var jo i fjendtligt Land, og Lys turde vi ikke køre med, da det tiltrak sig Opmærksomhed, og vi kunde saa risikere at blive beskudt fra Luften. Nætterne var kolde, og vi frøs.

Efter 3 Dages Kørsel naaede vi den 11. Oktober ved Middagstid Aachen, der er Grænseby. For 2 Maaneder siden marcherede vi gennem denne By; vi var den Gang Tysklands Kerne, nu saa vi den igen; men vi selv var i Løbet af den korte Tid forvandlede til Vrag. Her var der flere, der ønskede at komme ud og blive forbundne.

Da vi kom af Sted igen, kørte Toget hurtigere og ind i den ene lange Tunnel efter den anden. Om Aftenen naaede vi Köln, og vi havde et lille Ophold og blev tildelt Forplejning; men Begejstringen var dalet betydelig, siden den Dag vi drog afsted. Vi sendte Kort hjem til Familie og Bekendte, og jeg opdagede, at det var min Fødselsdag.

Toget kørte saa videre, og Kl. 11 om Aftenen naaede vi Hagen i Westfalen, hvor jeg blev baaret ud, da jeg ikke kunde holde ud at køre længere. Togets Bestemmelsessted var ellers Münster. Vi var 3, som kom ud, vi kom ind paa Banegaarden og fik et Glas Mælk at drikke, og der var mange, der udspurgte os om, hvad der var sket, og hvor vi var saarede; men vi var trætte af Transporten og havde ingen Lyst til at fortælle noget. Saa kom der Besked om, hvor vi skulde hen; vi blev baaret ud, og saa gik Turen til Sygehuset. Da vi blev ført ind her, stod en Søster paa Gangen og gav os hver et Glas Vin. Sedlerne, vi havde hængende om Halsen, blev læst, og 2 af mine Kammerater kom straks i Bad; men jeg blev baaret op til Operationsbordet for at forbindes.

Rundt om stod Søstrene, og hende, som gav os Vinen, Søster Marie hed hun, spurgte, hvor jeg var fra, og hvor gammel jeg var. Jeg svarede, at jeg var fra Nordslesvig og var 24 Aar i Dag. Hurra, sagde hun, vi har faaet et Fødselsdagsbarn. Da opdagede jeg, at vi nu var kommen i gode Hænder. Det var et civilt Sygehus, og Lægen var umaadelig flink. Vi, der var vant til Militærlægerne ved Fronten, kunde knap forstaa, at det var en Læge.

Da jeg var forbundet, blev der spurgt, om jeg vilde have noget at spise. Jeg svarede nej, jeg er kun tørstig. Jeg fik noget at drikke, blev bragt til Sengs og fik en Indsprøjtning, hvorefter de sagde Godnat og sov vel.

Jeg vaagnede først ved Frøkosttid næste Dag, og der blev bragt velbelagt Smørebrød ind, det var noget,

jeg i lang Tid ikke havde set, langt mindre smagt, og jeg begyndte straks at spise; men Kammeraterne sagde, at jeg skulde vente lidt, de giver ogsaa Bouillon til. I det samme kom Søster Bertha løbende og sagde: »De maa ikke spise, De skal opereres; men De er maaske sulten.« Jeg sagde ja; men jeg maatte jo bøje mig for Nødvendigheden. Jeg kom saa igen op paa Operationsbordet, og ved Middagstid vaagnede jeg af Bedøvelsen, jamrende af Smerte.

Vi havde det ellers godt paa Sygehuset. Lægen, Søstrene og den omboende Befolkning ofrede sig helt for os; men Tankerne gik jo stadig tilbage til det samme Spørgsmaal: Hvordan det vilde ende med Benet. Ca. 14 Dage efter forværedes det stadig, Appetiten svandt helt bort, og jeg blev mer og mer udmattet og maatte plejes som et lille Barn, og jeg kom til at tænke paa, at en Kammerat en Gang havde sagt, at hvis han kom hjem igen, vilde han lade sig pleje som et Barn.

To Gange om Ugen blev jeg forbundet, og da steg Temperaturen højt, og den mindste Bevægelse medførte store Smerter. Søster Marie sagde en Aften: »Skulde Lægen spørge, om han maa tage Benet, saa sig ikke nej«. Fredag d. 29. Oktober skulde jeg forbindes, og jeg skreg, saa de kunde høre det langt bort. Flere Læger stod og hjalp til; men da Skinnen blev taget fra, var det, som Benet skulde brækkes, det var fyldt med Materie, og jeg jamrede ustandselig og blev saa bedøvet. Da jeg vaagnede, stod der en Læge og en Søster ved mig.

Lørdag Formiddag kom Overlægen og en Søster

hen til mig og saa paa Tavlen over Temperaturen. Han sagde, at han ikke var tilfreds med Temperaturen og vilde se mig om Mandagen. Jeg gruede for den Dag, jeg havde ikke endnu glemt Fredagen. Om Middagen kom alle Læger, 4 i Rad, og Overlægen spurgte om mit Ben, hvorledes det var, og de svarede, at det var skudt i Knæet. »Jeg vil undersøge ham paa Mandag,« sagde han, »glem det ikke«. Søndag d. 1. November kom alle Læger igen ved Middagstid, og Søster Marie kom løbende og sagde noget til Overlægen. »Ja, sagde han, »saa vil vi gøre det i Morgen med det samme«. Lægen gik over til mig, tog mig i Haanden og sagde: »I Morgen vil jeg undersøge Benet, og hvis der ikke er anden Udvej, maa jeg saa tage Benet.«

Jeg kunde intet svare. Da han gik, sagde han: »Overgiv Dem i min Haand, jeg skal gøre det bedste«. Jeg sagde til min Sidekammerat: »Nu vil de virkelig tage Benet af.« Han sagde: »Ja, det er sørgeligt; men hvis der ikke er andet at gøre, hvad skal de saa?« Om Aftenen, da Temperaturen blev taget, var Fieberen meget høj, og Søsteren spurgte, om jeg havde Smerter, og jeg svarede ja. Lidt efter kom en Læge op til mig og undersøgte mig og lovede mig Indsprøjtning. Straks efter gik Døren op, og Præsten, en ældre Mand, kom ind. Han holdt Bibeltime paa Sygehuset hver Onsdag. Han gik hen til en Kammerat og talte med ham, han sagde noget til Præsten, der svarede: »Jeg ved det nok«. Saa kom han hen til mig og talte med mig, og til sidst knælede han ned ved min Seng og bad for mig. Da han sagde Far-

vel til mig, havde han Taarer i Øjnene. Denne Nat fik jeg et Par Gange Indsprøjtning, for at jeg kunde faa Ro.

Mandag Morgen d. 2. November blev jeg ført ned ved Siden af Operationsværelset. Søster Marie kom og sagde, at jeg skulde overgive mig i Guds Haand, og hun fojede til: »Det er da heller ikke sikkert, at han tager Benet«. Søstrene Bertha og Martha kom ogsaa. Saa kom Lægerne og tog deres hvide Kitler paa. Overlægen spurgte om jeg vilde overgive mig i hans Haand, og jeg svarede ja, hvorefter jeg blev undersøgt og blev bedøvet.

Om Eftermiddagen vaagnede jeg, og min første Tanke var at se under Dækket, og jeg saa, at Benet var borte. Kammeraterne sagde, at jeg ikke maatte se ned. Lidt efter kom der en Søster og gav mig en Indsprøjtning. Jeg laa næsten i Bedøvelsestilstand et Par Dage og spiste intet. En Morgen kom en Søster og spurgte, om jeg havde spist noget, og jeg sagde nej, og jeg kan heller ikke; men det hjalp ikke, jeg skulde nyde noget. Hun hentede en Kop Mælk og en Tvebak og gav mig et Par Skefulde deraf; men jeg kastede det hele op med det samme, og saa kom det bare Vand. Paa den Maade gik det hele Dagen, og Maven var ganske tom. Da det var overstaaet, kom saa lidt efter lidt Appetitten. Jeg blev plejet med alt, hvad man kunde ønske. Kærlighedsgaver blev givet i stor Maalestok. Søstrene gjorde alt for os, og det varede ikke længe, før jeg fik mine røde Kinder igen, og saa sagde Overlægen: »Nu er jeg dog glad, at jeg gjorde det«.

Om Julen var jeg saa rask, at jeg kunde deltage i en Julefest, som Byen lod afholde for de saarede. Paa Sygehuset blev der ogsaa afholdt Julefest og uddelt Gaver til dem, der ikke var saa raske, at de kunde hentes til Festen i Byen.

Straks efter Jul blev jeg undersøgt af Overstabslægen og derefter forflyttet til Invalidehjemmet i Volmerstein, der ligger 1 Mils Vej fra Hagen. Jeg var ikke særlig glad ved Flytningen, da jeg nu var indlevet i Forholdene blandt Søstrene paa Sygehuset; men derved var der intet at gøre, en militær Befaling er nu en Gang noget, der maa adlydes uden Indvendinger. Her samledes alle Invalidere fra hele Omegnen, som skulde have deres amputerede Lemmer erstattet med kunstige, og dem, som havde faaet stive og forkrøblede Lemmer, fik dem behandlet paa dertil indrettede Maskiner for ved passende Bevægelser at faa dem gjort bøjelige paany.

Paa den Stue, hvor jeg blev anbragt, var der kun Folk med amputerede Lemmer. En manglede den ene Arm, og den anden var i Bind; naar han skulde spise, maatte en af Søstrene made ham som et lille Barn. Ved Synet af dette sagde den civile Befolkning, at de kunde gerne græde ved Tanken om Krigens Rædsler; han maatte naturligvis paa samme Maade hjælpes af og i Tøjet. Den eneste Trøst, vi havde for Tabet af vore Lemmer, var, at vi nu for stedse havde sagt Fronten Farvel, og med Vemod saa vi paa dem, som muligvis maatte ud igen. Først i April Maaned fik vi vore kunstige Lemmer, som vi

nu skulde vænne os til at bruge, og her gjaldt det om at vise Taalmodighed.

Den 15. Maj 1915 blev jeg udskreven og sendt til Garnisonen, og inden jeg forlod Hagen var jeg oppe paa Sygehuset for at tage Afsked. Her laa endnu en Kammerat, som næsten var lige saa daarlig, som den Gang jeg rejste. Da jeg naaede min gamle Garnison i Bromberg, traf jeg nogle af mine gamle Kammerater, som jeg i de to Aar havde delt ondt og godt sammen med, de fleste var jo ikke vendt tilbage, og dem, der var kommet, var kun nogle sørgelige Vrag. Den 18. Juli 1915 var mine Papirer endelig ordnede, og jeg blev erklæret vedvarende ubrugelig til al Militærtjeneste, og jeg rejste til mit Hjem i Gramby i Nordslesvig.

Kære Læser, som har læst disse faa Uddrag af Krigen, kan heraf tegne et Billede af, hvordan en Soldat er til Mode paa en Slagmark. Jeg har bestræbt mig for at gøre Skildringen saa nøgtern som mulig, og overlader hermed Skriftet til Læsernes Dom.

Martin Feddersen.